Roll No. : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **4**

SA–303

B.A. (Part–III) Suppl. Examination, 2021

SANSKRIT

Paper - I

(काव्य, स्मृति एवं निबन्ध)

Time : 1½ Hours] [*Maximum Marks :* ***100***

खण्ड–अ **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

खण्ड–ब **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

खण्ड–स **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ

नोट :– सर्वे प्रश्नाः करणीयाः। अधस्तनेषु केषाञ्चित् पञ्चप्रश्नानाम् उत्तराणि (उत्तर-सीमा **50** शब्देषु) संस्कृतभाषया देयानि।

1. (i) देवतात्मा हिमालयो नाम नगाधिराजः कस्यां दिशि राजते ?

   (ii) उमामुखं प्रतिपद्य तु द्विसंश्रयां प्रीतिं का अवाप ?

(iii) मैनाकः कस्य पुत्रः आसीत् ?

(iv) किरातार्जुनीय-महाकाव्यस्य प्रथमे सर्गे केषां पात्राणां संवादो मिलति ? तेषां नामानि लिखत।

(v) 'प्रवृत्तिसाराः खलु मादृशां गिरः' इति कथनं कस्य वर्तते ?

(vi) केन साकं विरोधिता दुरन्ता भवति ?

(vii) अनन्तवर्मा इत्यस्य पितुः नाम किम् ?

(viii) एकदा एकान्ते वसुरक्षितो नाम मन्त्रिवृद्धः कम् उपदिशति ?

(ix) याज्ञवल्क्यस्मृतौ कति अध्यायाः सन्ति ? तेषां नामानि लिखत।

(x) धर्मशास्त्रं कस्माद् बलवद् भवति ?

खण्ड–ब

नोट :– अधस्तनेषु केषाञ्चित् **पञ्च**प्रश्नानां उत्तराणि (उत्तर-सीमा **200** शब्देषु) विधेयानि।

2. अधोलिखितस्य श्लोकस्य प्रसङ्गं दत्वा अनुवादं करोतु–

(क) अस्त्युत्तरस्यां दिशि देवतात्मा

हिमालयो नाम नगाधिराजः।

पूर्वापरौ तोयनिधिवगाह्य

स्थितः पृथिव्याः इव मानदण्डः॥

अथवा

(ख) अवचितबलिपुष्पा वेदिसम्मार्गदक्षा

नियमविधिजलानां बर्हिषा चोपनेत्री।

गिरिशमुपचचार प्रत्यहं सा सुकेशी

नियमितपरिखेदा तच्छिरश्चन्द्रपादैः॥

3. अधोलिखितस्य श्लोकस्य प्रसङ्गानुकूला व्याख्या विधेया—

(क) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं हितान्न यः संशृणुते स किंप्रभुः।

सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः॥

अथवा

(ख) विहाय शान्तिं नृपधामतत्पुनः प्रसीद सन्धेहि वधाय विद्विषाम्।

व्रजन्ति शत्रूनवधूय निःस्पृहाः शमेन सिद्धिं मुनयो न भूभृतः॥

4. अधोलिखितस्य कस्याप्येकस्य गद्यांशस्य प्रसङ्गानुकूलः अनुवादः करणीयः—

(क) बुद्धिशून्यो हि भूभदत्युच्छ्रितोऽपि परैरध्यारुह्यमाणमात्मानं न चेतयते। न च शक्तः साध्यं साधनं वा विभज्य वर्तितुम्, यथावृत्तश्च कर्मसु प्रतिहन्यमानः स्वैः परैश्च परिभूयते। न चावज्ञातस्याज्ञा प्रभवति प्रजानां योगक्षेमाराधनाय।

(ख) अथ नालीजङ्घं रहस्यशिक्षयम्—तात! आर्यमार्यकेतुमेकान्ते ब्रूहि—'को न्वेष मायापुरुषो य इमां राज्यलक्ष्मीमनुभवति। स चायमस्मद्वालो भुजङ्गेनामुना परिगृहीतः। किमुद्गीर्येत ग्रस्येत वा' इति।

5. अधोलिखितस्य पद्यस्यस्य प्रसङ्गाभिमता व्याख्या कार्या—

(क) अपुत्रेण परक्षेत्रे नियोगोत्पादितः सुतः।

उभयोरप्यसौ रिक्थी पिण्डदाता च धर्मतः॥

अथवा

(ख) अपुत्रा योषितश्चैषा भर्तव्या साधुवृत्तयः।

निर्वास्या व्यभिचारिण्यः प्रतिकूलास्तथैव च॥

6. महाकवि-भारवेः स्थितिकालादिकम् अधिकृत्य परिचयो देयः।

7. कुमारसम्भवस्य प्रथमसर्गानुसारं हिमालयसौन्दर्यं स्वशब्दैः वर्णयत।

8. दशकुमारचरितस्य सामान्यः परिचयो देयः।

खण्ड–स

नोट :– कयोश्चिद् **द्वयोः** प्रश्नयोः सुविस्तृतम् उत्तरं (उत्तर-सीमा **500** शब्देषु) दीयताम्।

9. 'उपमा कालिदासस्य' इति समुचितैरुदाहरणैः प्रमाणीक्रियताम्।

10. किरातार्जुनीयस्य प्रथमसर्गानुगतं द्रौपद्याः चरित्र-चित्रणं क्रियताम्।

11. 'दण्डिनः पदलालित्यम्' इति समुचितैरुदाहरणैः स्पष्टीक्रियताम्।

12. **एक**स्मिन् विषये निबन्धो लेख्यः–

    (क) वर्तमानकाले संस्कृत-भाषायाः महत्त्वम्

    (ख) परोपकारः